

ELİF ŞAFAK'IN "AŞK" ROMANINDA POSTMODERN BİR UNSUR OLARAK TASAVVUF

*MuhammedHÜKÜM**

ÖZET

Elif Şafak'ın çok ses getiren ve küçümsenmeyecek bir piyasa başarısı kazanan romanı "Aşk" küreselleşme süreci içinde kıvranan dünyanın eskiye ve evrensele dönüş açlığını karşılayacak şekilde oluşturulmaya çalışılmış bir roman. Postmodernizm ve teknolojinin tüm imkânları sonuna kadar zorlanarak ve ciddi bir araştırma süreci ile oluşturulan romanı, postmodernizm ve din anlayışı içinde eleştirel bir gözle değerlendirmeye çalıştık. Çalışmamız altı kısımdan oluşmaktadır. Çalışmamızın ilk kısmı romanda karşılığını bulan postmodern durumların tanıtımı üzerine bina edilmiştir. Dinin, postmodern romanlarda kullanılmasına zemin hazırlayan unsurları üzerinden "Aşk" romanı eleştirel bir bakışla irdelenmiştir. Bu eleştirel bakış postmodern durumların dinle ilişkisindeki çatışma alanları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Çalışmanın ikinci kısmında postmodernizmin romanda dinle kurduğu yansıtma biçimi ilişkisi vurgulanmış; kalenderilik, sufilik, mistisizm gibi kavramlar üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. Üçüncü kısımda roman kahramanlarının postmodern durumları üzerinden tarihsel gerçeklikle aralarındaki ilişkiye dikkat çekilmiş, sonraki kısımlarda ise metinlerarasılık, çoğulculuk, piyasa, üstkurmaca gibi postmodernizmin temel ilkelerinin "Aşk" romanı içindeki yansımaları incelenmiştir.

Yeni romanın Türk yazınındaki karşılığının anlaşılabilmesi çalışmamızın temel gayesi olmuştur. Bu roman tarzında geçmişe dönüş, kültür ve medeniyet anlayışının yeniden biçimlenmesi, Türk toplumunda dinin roman üzerinden anlamlandırılış biçimi, yerel

*Okt, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Türk Dili Okutmanı,
muhammedhukum@hotmail.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

kaynakların Batılı roman biçimi ile yeniden yaratılma süreci incelememizin temel izlekleri olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sufizm, Mevlânâ, Postmodernizm, Dinlerarası diyalog, Tasavvuf, Tarikat, Şeriat.

MYSTICISM AS A POSTMODERN COMPONENT IN ELİF ŞAFAK'S *LOVE*

ABSTRACT

Elif Şafak's popular best-seller *Love* is a novel meeting the need of the world to return to the former and universal while it is writhing in the process of globalization. The novel was created by making the best use of postmodernism and technology as well as a well-studied research period. Present study examines this novel from a critical point of view within understanding of postmodernism and religion. This study is comprised of six parts. The first part is mainly a description of postmodern situations embedded in the novel. Emphasis is placed onto the relationship between religion and postmodernism. Such a point of view focuses on the conflict between postmodernism and religion. In the second part of the study, an attempt is made to figure out the relationship between the novel and concepts such as Kalenderism and Sufism. The third part of the study explains postmodern situations of the novel characters. In this part, reference is made to the relationship between these characters and their factual background in the history itself. In subsequent parts, reflections of main components of postmodernism including intertextuality, pluralism, market and metafiction on the novel *Love* are examined.

Main goal of this study is to recognize correspondence of "Nouveau Roman" in Turkish literature. In this novel style, frequent application is made to a retrospective view and reshaping of the understanding of culture and civilization. This study is based on two main factors: The role of religion in the

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

novel itself and presentation of local materials with a Westerner style.

Key Words: Sufism, Mevlânâ, Postmodernism, Interfaith dialogue, Religious Order, Sharia.

1. POSTMODERNİZM VE DİN

Postmodernizm'in tanımı ve kapsadığı alanının tam olarak belirlenememiş olması onun günümüzde kullandığı alanlar ve kullandığı metodlar hakkında yorum yapmamızı zorlaştırmaktadır. En basit anlamıyla "post " önekinin moderne karşıt olarak tanımlanan; modernin sonrasını, modernden bir kırılmayı ya da kopmayı gösterdiği apaçıktır. Üstelik Postmodernizm terimi modernin bir yadsınışını, belirgin bir şekilde reddedilişini modernin tayin edici görünümünden bağıntısal uzaklaşma anlamı vurgulanan bir kırılmayı daha güçlü bir şekilde anlatır (Featherstone 2005,21).Dünyada 1950'lerden sonra gelişmeye başlayan postmodernizm, ileri kapitalizmin sonucu olan bir kültür, felsefe, fikir ve sanat hareketidir. İnsanı mutlu etmeyi başaramayan modernizmin eleştirisi sonucunda doğan bu akım; modernizmle gelen akılcılığa, maddeciliğe, telkine, teslimiyete, insanı kendi emrine alıp köleleştiren ve makineleştiren teknolojiye ve ilme karşı çıkar. Genel kabulleri yıkmaya amacındaki postmodernizmle; bütünlüğün yerine parçalanma, evrenselliğin yerine yerellik, tekilliğin yerine çoğulluk, kuralcılığın yerine kuralsızlık, seçkinlik ve özgünlüğün yerine popülerlik ve benzerlik, şuurun yerine şuuraltı, aklın yerine akıl ötesi, objektifliğin yerine sübjektiflik, bağlılığın yerine özgürlük geçer(Özdemir,2008). Bu bağlamda postmodernizmin kapitalizmden ve modernden doğup ona yeni bir çerçeve kazandırmak isterken bu kavramlarla çeliştiği noktalar oldukça fazladır.

Postmodernizm "Avrupa'da Bell, Jameson gibi yazarlar tarafından nostaljik bir reaksiyonla toplumsal düzeni tehdit eden bir gelişim olarak nitelenmiş ve bu kavramın ortaya çıkardığı çözümlenin ancak din veya Marksizm'le önlenebileceği iddia edilmiştir."(Alıcı 2009,52). Binyılların en sarsılmaz mutlak değerlerini içinde barındıran dini sistemlerin tartışmaya açılması

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

postmodernizmin doğal yapısına uygun düşer. “İlahiyat profesörü Yaşar Nuri Öztürk’ün, popülist bir tavırla bir gösteri sanatçısı gibi her TV kanalında boy gösterip namaz sırasında dua okumanın koşul olmadığını, insanların içlerinden olumlu düşünceler geçirip Tanrı’ya yönelmelerinin yeterli olduğunu söylemesi bir din adamı için aydınlanmacı bir yaklaşım sayılabileceği kadar postmoderndir de” (Ecevit 2009,59)

Görüldüğü üzere postmodernizm modern toplumlarda dinle paralel yürüyen bir kavram olmaktan ziyade dinin saflığını tehdit eden bir olgu olarak algılanmıştır. Postmodernizm bir nevi dine karşı bir meydan okumadır. Bu meydan okuma, geçmişten ayrı olarak farklı cinsiyetlere bakış açılarıyla, değişik dinler arasındaki yakın ilişkilere, dinler arasındaki gittikçe yaygınlaşan ruhani ve karmaşık yeni hareketlere imkân sağlamasıyla, sarmal kültürler arası işbirliklerini teşvik etmesiyle ve son olarak daha fazla seküler bağlama vurgu yapmasıyla daima dinamik olacaktır.

Modernist sanat anlayışını tam olarak sindirememiş olan Türk edebiyatının 1980 sonrasında toplumsal meselelerden uzaklaşması ve depolitize olarak yeni bir tarza yönelmesi; tam anlamıyla postmodern bir eserin ortaya çıkmasını zorlaştırmış(Özdemir,2008) olsa da bu akım kendine “din” gibi yeni bir mecra açmıştır. Zira postmodernliğin dine karşı olumlu bir tavır almak, geçmişin kendi şartlarına uygun bir şekilde yaşatılmasını istemek gibi özellikleri de vardır. Bu özellikle vasıtası ile dini hassasiyetleri bulunan bir okuyucu kitlesine de ulaşma imkânı bulmaktadır. Fakat Avrupa’da postmodernizme teologların mesafeli duruşunun ve Türk edebiyatında da de karşılığını bulması olasıdır. Muhafazakâr toplumlarda doğrudan din üzerinden yapılan postmodern eylemler sert tepkilerle karşılandığı için yazarlar ve sinemacılar postmodernizmin tavrına daha yakın ve daha yoruma açık bir alan olan tasavvufu tercih etmektedir. Özellikle Mevlânâ gibi bir şahsiyet üzerinden dinle paralel yürüme gayreti ya da kendi piyasa şartlarını oluştururken dini değerleri kullanma girişimi de karşısındaki engeli kendi bünyesine katma isteğinin bir sonucu olarak algılanmalıdır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Modernizmin din karşısındaki tutumunu bir bakıma ortaçağ skolâstik düşüncesi belirlemiştir. Aydınlanma çağının bir kanadını da reform olduğu düşünülürse yenilikçi fikirlerin yerleşik dine dayalı otoriteyi sarsma gayreti, hedefine ulaşmakla kalmamış modern çağda dine karşı katı bir duruş oluşturmuştur. Ortaya çıkan aydın tipi "doğma"lar yerine bilim, akıl, gerçeklik, özgürlük gibi kavramları temsil eden tiplerdir. Batı kaynaklı modernlik düşüncesinin tarihi çıkış köklerinden biri de dinin eleştirilmesidir. "XIX. yüzyılda Batı'daki bilimsel ve felsefi yaklaşımlara göre, dinler sadece sosyo-kültürel ve teknolojik gelişmeleri engelleyici değil aynı zamanda insanlık için tehlikeli olarak da nitelendirilmişlerdir." (Bell,1996:179-180, Aktaran: Alıcı). Postmodernizm, geleneksel olanla ile modernizm arasındaki mücadele devam ederken modernizme karşı bir hareket olarak ortaya çıkmıştır. Postmodernizm, öncelikli rakibi olarak gördüğü modernizmin, artık yenilenmeye ihtiyacının olduğunu savunurken, geleneği ise kendi içeriği olarak görmektedir. Ana gayesi modernizmin hâkimiyetini kırmak olan bu akım, modernliğin, bilimin, bilim adamının, rasyonelliğin mutlak otoritesine karşı çıkmakta ve modernizmin bittiğini, tüm modern kurumları sorgulayarak açıkça ilan etmektedir. Ancak bunu yaparken de tüm modern kurumları kendisi için bir hazırlık araçları olarak görmekte, onları kapsamakta ve yeni belirleyeceği stratejiler için onları birer imkân olarak kullanmaktadır. "Dahası postmodern yaklaşım, tüm evrensel söylemlerin terk edilmesini, somut araçların yerini soyut imajlara bırakmasını, tek düze fikirler yerine çok karmaşık ve çok yönlü ve çoğulcu fikirlerin hâkim olmasını ister, hatta farklı kültürel unsurların alabildiğine bir arada bulunmasını savunur." (Johannes C. Wolfart, 2000:380-385 Aktaran: Alıcı). Bu durum postmodernizmin modernizm karşısında dini bir koz olarak kullandığının göstergesidir. Bu konuda postmodernizmin dinden yana mutlak bir tavrı yoktur. Toplumların yapısına göre akımın din ve inanç karşısındaki duruşu farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Sonuç olarak postmodernizmin kaygan bir zeminde çeşitli duruş problemleriyle karşılaşması gibi bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu duruş problemlerini şu şekilde sıralamak mümkün:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

a) Bazen yüksek modernizm olarak da görülen postmodern düşüncenin en önemli açmazı, bilimi baskın bir ideoloji olarak görmesi ve evrenselliği çağrıştıracak olan tüm teorileri ve tanımları reddetmesidir.

b) Geleneksel ve teolojik din kavramları ile postmodernizmin savunduğu din hakkındaki kavramların uzlaşma problemi vardır.

c) Bu konuda tek postmodern görüş olmayıp pek çok postmodern görüş bulunmaktadır (Alıcı, 2009).

Neticede modernizm, geleneği sorgulayarak, ona karşı çıkararak, bazen onu tahrip ederek veya değiştirmeye çabalayarak hareket ederken postmodernizm etnik, lokal, ekolojik açıdan çok daha fazla partiküllere bölünmüş din anlayışına “hayır” demeyecektir. “Ancak şu var ki postmodernizm, yeni otorite parametrelerine sahip olarak çok farklı söylemlerle din bilimi sahasına hem olumlu hem de olumsuz etki etmesine rağmen, akademi çevrelerinde hala nispi olarak kabul ve geçerlilik kazanmış değildir.”(Alıcı,2009)

Bu duruş problemlerinin yansımaları “Aşk” romanında da karşımıza açıkça çıkmaktadır. Öncelikle tasavvufun İslam dünyasındaki anlaşılma problemi de geleneksel teolojik değerlerle çelişkili olan postmodern düşüncenin dinle olan bağlantısı noktasında bir açmaz oluşturmaktadır. Marjinal sûfîlik olarak niteleyebileceğimiz Kalenderilik (Ocak,1992) düşüncesinin roman kurgusu içinde Şems-i Tebrizi'nin kişiliği ile bütünleştirilip yerleşik değerlere ve şer'i hükümlere alternatif olarak sunulması bu açmazın çıkış noktasıdır.

Romanda Postmodern imkânlar kullanılırken tarihi olayların ve kişilerin kurgulanmasında yerleşik dini değerlerle çatışmalar yaratılmıştır. Romanı ayakta tutan, bu gerilimdir. Postmodern romanlardaki çoğulculuk anlayışında yazar genellikle çatışmada demokratik davranır. “Aşk”ta çatışma statüko-avangard, zahir-batın gibi tasavvufi kavramlar üzerinden yapılmıştır. Fakat yazarın avangard-batın kavramlarını romantikliğe ulaşan bir kararlılıkla savunması çoğulculuk anlayışına ters düşmektedir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

2. Zahir-Batın Meselesi, Kalenderilik ve Sûfîlik

İslam tasavvufu kavram olarak hicretin ikici asrında ortaya çıkmış olsa da temel kaynak olarak Kuran-ı Kerim ve sünneti alır. Özellikle Kuran'da "O öyle Allah(c.c) ki önceleri apaçık bir dalalet içinde oldukları halde, ümmilere kendilerinden onlara Allah'ın ayetlerini okur, onları **tezkiye** eder(temizler), onlara Kitap ve hikmeti öğretir bir resul gönderdi(Cuma Suresi 2. Ayet). Şeklinde zikredilen ayette "tezkiye" kelimesinin nefislerin temizlenmesi şeklinde algılanması ve kavramın bu mana etrafında genişlemesi, bu düşünceyi destekleyen hadis ve sünnetler İslam tasavvufunun ilk düşünce nüveleri oluşmuştur.

Tasavvufi anlayışlarda şeriat ve peygamberden me'sur olan şeyleri birtakım "sözler ve haller" olarak buluruz. Kitaplarda yazılı olanları ise iki kısımda incelememiz gerekir: Birincisi hey'et ve e'alden daha açığı, duygulara hitab eden iş ve hareketlerden ibarettir. Kıyam ve kuud, rükû ve sücûd, tilavet, tesbih, dua, zikir...(Abd-el Bari Ennedvi1974,6) Bu hallerin ve davranışların düzenleyicisi olarak hadis ve fıkıh bilimleri ortaya çıkmış ve bu bilimlerin esaslarını ümmet için korumayı ve onların amellerini kolaylaştırmayı amaçlamışlardır. Bahsedilen kavramları dinin zahiri yönü olarak telakki edebiliriz. İkincisi ise yukarıdaki fiillerle birlikte olması gereken birtakım "Batınî keyfiyet"tir. Bunlar: ihlâs, sabır tevekkül, zühd, cömertlik, edep, dünyadan el etek çekme, âhireti dünyaya tercih etme, huşû, şevk gibi hallerdir(Abd-el Bari Ennedvi,1984,12).Bunlara da dinin batın yönü dememiz mümkündür. Dinin batın yönü olarak telakki ettiğimiz kavramların çeşitli bağlayıcı kurallarla sabitlenmemiş soyut kavramlar olması tasavvuf yolları içinde çok farklı yorumlar ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum şeriat hükümlerinden bağımsız, dinin zahir yönünü hiçe sayıp düşman kabul etmiş tarikatların da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Karşıt tepki olarak dindar muhitler veya siyasi iktidarlar bu marjinal tarikatları dışlamıştır. Tasavvuf yolu açılırken bu tür durumlar ortaya çıkmaması için çeşitli önlemler alınmıştır. Nitekim genel kanaat şu şekildedir. Şeriat bir fetva, tasavvuf ise bir takva yoludur:"Hiçbir zaman birbirinden ayrı değildir. Şeriattan kıl kadar ayrılan, tarikattan dağ kadar ayrılır. Şeriat ve tarikatın cahilleri birbiriyle daima mücadele halindedirler, âlimleri ise daima sulh (barış) içindedirler."

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Bâtınlık, erenlerce dış anlamın lüzumsuz olduğuna daha açıkçası dini hükümlerin ve şeriatın, âlemin düzenini korumak için ve anlayışları bu dereceye gelmemiş olanları idare yüzünden konulmuş bulunduğu inanmaktır. Mesela namazdan maksat Tanrı'ya yaklaşmaktır. "Rabbine sana yakın gelinceye dek kulluk et.(Hicr,99)" ayeti Bâtınilerce bunu apaçık bildirmektedir. Onlara göre Rabbe belirli bir yakınlığa erişmiş kişinin artık bazı ibadetleri yapma gereksinimi kalmayabilir.

Şeriat ve Batınlık karşılaştırılması romanda Şems ve Bağdat kadısının tartışması üzerinden açıklanır. Kadı şeriatı ve düzen istemini; Şems ise özgürlüğü ve Batınlığı savunur. Romancı bu tartışmada Şems'i galip çıkararak romanda Batınlık kavramının tasvip edildiğini şeriatın ise tercih edilmediğini gösterir. Hatta şeriatı temsil eden tiplerden biri olan kadı'nın halka bakışı, halkı rencide eden bir tutum gibi gösterilerek okuyucunun da kadıya ve temsil ettiği değerlere kuşku ile bakması bu temsil probleminin yansımasıdır.

(Kadı) " siz sûfiler her şeyi karıştırırsınız zaten... Hâlbuki halk basit ihtiyaçları olan tembel bir mahlûktur... Tek gereken şeraite harfiyen uymak..."(Aşk: 74)

(Şems)şeraitten sonra tarikat gelir, tarikattan sonra marifet, marifetten sonra hakikat. Şayet ana istikamet unutulur ve insan şeriatı araç değil de amaç sayarsa o kandilin ne faydası dokunur... Kur'an dört seviyede okunabilir. İlk seviye zahiri manadır. Sonraki Batınî manadır. Üçüncü Batınînin Batınîsi. Dördüncü seviye o kadar derindir ki kelimeler kifayetsiz kalır tarif etmeye (Aşk: 75)

Romanın temel gerilimi olan şeriat-tarikat çatışması oldukça iddialı bir noktaya oturmaktadır. "Şeriat" kurallar manasında bir sözcük olarak dinin zahiri hükümleri ile birlikte Kur'an'ı da ifade etmektedir. Kur'an da kendini "apaçık delil olarak" niteleyen bir metindir. Ve de Kur'an da "ey akıl sahipleri" olarak kullanılan seslenme unsurunun herkese hitap eden açık bir metin olduğunun göstergesidir. Kur'an'dan çıkarılabilecek farklı yorumların asıl amaç olarak belirlenmesi yüzyıllardır tartışılan zahir-batın meselesinde açık bir şekilde Batınîlerin tarafını tutmak olarak görülebilir. Bu da roman kurgusunun belirli bir fikri dikte etmek kaygısıyla yazıldığı izlenimini vermektedir. Zira sıklıkla telaffuz

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

edilen "Aşk şeriatı, bütün dinlerden ayrıdır. Şeriatı da Allah'tır, mezhebi de..." içinde oldukça tartışmalı bazı düşünceler de barındırmaktadır. "Çünkü bazı büyük bilginlerin bile bugün revaçta tezkiye yollarını aynen tasavvuf saymakla çok büyük hataya düştükleri ve şüphelere yol açtıkları, bu hatalı görüşlerden dolayı umumiyetle Doğulu filozofların, özellikle Brahma papazlarının mutasavvıflar zümresine katmaları İslam alimlerinde eleştirilmiş durumlarıdır. Romanda sürekli olarak yinelenen "Sofinin mezhebi yoktur." cümlesi postmodern bir ifadedir. Postmodernizmin piyasayı ne kadar önemseydiği düşünülürse bu tür cümlelerin kullanılma sebebinin daha özgürlükçü bir dünya görüşü etrafında şekillenen okura ulaşabilme çabası olduğu görülebilir.

Romanın ana karakterlerinin hiçbiri şeriata dayalı ameller içinde gösterilmez. Hemen hepsi Bâtını ve felsefi yönleriyle var olurlar. Ayrıca Batınlık, romanda Şems'in ağzından aşksız ibadetin anlamsız olduğu (Aşk:228) şekliyle anlatılırken; ibadetsiz aşkın açıklaması yapılmamıştır. Bu durum da şer'i hükümlerin gereksizliğine inanılan bir anlayışın romanda savunulduğu izlenimini yaratmaktadır. Yani namaz kılanlar ya da şeriatı temsil edenler, "halk" olarak belirlenmiştir. Halk da romandaki linç girişiminden hareketle batını anlamamış, cahil, olarak tanımlanan kitledir. Özellikle camide başlayan bir linç girişiminin romanın içinde yer edinmesi halkın yansıtılmasında bir "ötekileştirme" tavrının kullandığını gösterir niteliktedir. Romanda Bâtınlığı destekleyenlerin gayrimüslimler, dilenciler ve ayyaşlar olması ve bu kişilerin farklı kültürlerden olmalarına rağmen uyum içinde yaşamaları kapsayıcı bir tavır içermektedir. Bu suretle genel kanaat içinde yaşanan İslamiyet'ten ziyade Şems-i Tebrizî'nin romandaki karakteriyle çizilmiş sıra dışı, kuralları Şemsçe belirlenmiş, tam olarak anlaşılamayacak kadar belirsiz "aşk şeriatı" gibi bir tanım üzerinden postmodern bir din yorumu oluşturmuştur. Oysa büyük tasavvufçulara göre her tezkiye ve temizlik tasavvuf değildir. Tasavvuf ancak, şeriat-ı İslamiye'nin hükümlerine uygun olan tezkiyedir (Abd el Bari Ennedvi 1984, 42).

Romanda Şems'in tezkiyesini sağlayan "Kalenderilik" ya da Bâtınlık de marjinalliği açısından postmodernize edilmeye son derece uygun bir kavramdır. Zira "Kalenderîlik" kaba ve kalın hatlarıyla, yaşadığı toplumun nizamına karşı çıkarak dünyayı kale

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

almaya değer görmeyen ve bu düşünce tarzını günlük hayat ve davranışlarıyla da açığa vuran bir akımdır(Ocak, 1992,5). Yerleşik sistemler bir tepki olarak doğmuş olan Kalenderilik dönemin yapısına karşı avangart bir tavır geliştirmiştir. Bu da onu günümüz çerçevesi içinde postmodern bir imge olarak yeniden yapılandırmayı kolaylaştırmaktadır.

3. Aşk Romanındaki Karakterlerin Postmodern Durumları:

Roman karakterleri belirli değerleri savunan karşıt görüşlü kişilerden oluşturulduklarından durumları ile modern ya da postmodern nitelendirmelerini de ifade etmektedirler. Romandaki kahramanlar ile ilgili temel problemler “rol benimsetme” üzerinde yoğunlaşmaktadır. Romancı kahramanlarının konuşmalarında kişilerin karakterleri ve zamanın yaşam tarzı ile tam bir uyum yakalayamamış bazı karakterlerin rollerini benimsetememiştir. Sarhoş karakterinin konuşmasına “pardon” kelimesi ile başlayabilmesi, bir hancının veya dilencinin derin felsefik yorumlar yapması, bir dervişin acı sos hazırlaması her ne kadar onları postmodern yapsa da romanı gerçekçilikten uzaklaştırmaktadır.

Elif Şafak “Aşk” romanda karakterler ve tipler yaratırken roman kişilerini menkıbevi kişiliklerinden ziyade sosyal yaşamın içindeki sıradan durumlarıyla tanıtmayı yeğlemiştir. Örneğin romanın Mevlânâ’nın evinin içinde geçen kısımları; Mevlânâ’nın karısı, kızı ve oğullarıyla ilişkisi, kıskançlıklar, beşeri aşk gibi kavramlar bir nevi Mevlânâ’nın özel hayatının magazinleştirilmesi etkisi yaratmaktadır. Bu da okuyucuya büyük İslam âlimi Mevlânâ Celaleddin-i Rumi yerine hırsları, tutkuları, hüznüleri ve sevinçleri ile bir insan portresi sunmaktadır. Böyle bir karakter yaratmanın daha realist olacağı düşünülebilir; fakat bu durumu yansıtmak için herhangi bir karakterden ziyade Mevlânâ’nın seçilmiş olması onun tarihe kattıklarıyla ölümsüzleşen isminin üzerinden yeni bir postmodern imge yaratma kaygısı olarak düşünülmelidir.

Bu postmodernleştirme çabası içerisinde Mevlânâ’nın karakterinde çok fazla oynanamaması Şems karakterine bazı insanüstü güçler verilerek Şems’in ön plana çıkmasını sağlamıştır. Bu da romanda Mevlânâ’nın Şems’in güdümünde pasif bir imge ola-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

rak görülmesine sebebiyet vermiştir. Şems'in beşeri aşkına gem vurması ve toplum dışına itilmiş bir fahişe olarak çizilen bir kadına yardım etme epizodu; hatta bu uğurda dindarların karşısına bir kahraman edasıyla çıkması; romanın sonunda Şems'in öldürülüp kahramanlaştırılmasını gerektirmektedir. Romancının bu yansıtma biçimi yerleşik teolojik değerlerle Kalenderiliğin çatışmasından daha öte bireysel bir çatışma yaratmış ve Mevlânâ'nın öğretisinin ifadesinde boşluklar oluşturmuştur. Şems'in başkarakter oluşu bir bakıma postmodern kahramanın yerleşik olana galibiyeti olarak sunulmaktadır

3.1. Rubinstein Ailesi:

Roman Rubinstein ailesinin tanıtılmasını sağlayan bir kahvaltı epizodu ile başlar. Ve bu tanıtılma sırasında bize verilen en dikkat çekici durum ailenin Yahudi olmasıdır. Ailenin büyük kızı Jeanette'nin Yahudi olmayan biriyle evlenme kararı almış olması bu epizottaki temel gerilim noktasını oluşturur. Ve aşkın karşısında dinin farklılığının çok da önemli olmadığı vurgulanır. Gerçi ailenin dindar bir aile olduğu söylenemez; çünkü modernize olmuş, dini ritüellerden uzak "açık fikirli, kültürlü, modern, liberal, demokrat"(Aşk:21) bir babanın etrafında çağdaş bir aile portresi çizilmiştir. Tam da ifade edildiği gibi ailenin durumu modernken Jeanette'nin dinler üstü aşkı postmodern bir durum arz etmektedir. Bu durum postmodern çağda dinler arası diyaloga bir kapı açarken dinler üstü bir aşk kavramı yaratma çabasıdır.

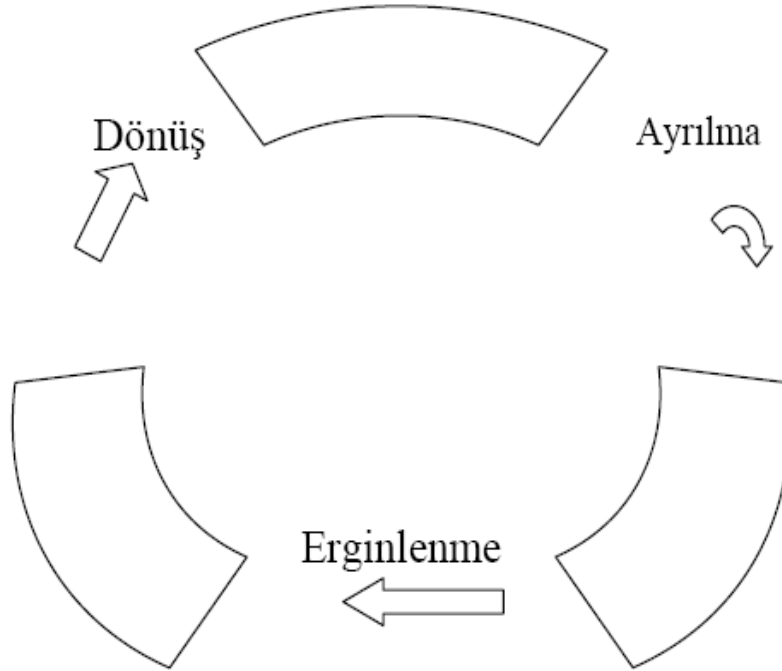
3.2. Ella Rubistein:

İç içe geçmiş olan iki romanın çerçevesini oluşturan kısmın başkahramanı olarak Ella romandaki postmodern durumların omurgasını oluşturur. Ella Rubistein, kırk yaşında 3 çocuk annesi Boston'da oldukça müreffeh bir hayat yaşayan bir ev kadınıdır. Kocasını bir diş hekimidir. Kocasını ile mantık evliliği yapmış aşkı küçümseyen; hayatında düzen, sorumluluk ve akıl gibi öncelikleri bulunan bir karakterdir. Kısaca modern bir kadındır. Evlilik ve ev yaşamı ile ilgili tasvirlerde ev kadını olmaktan sıkılmış, kocası tarafından aldatıldığının farkında olan mutsuz bir karakter olarak çizilmiştir. Fakat bir yayınevinde asistanın asistanı olarak A.Z. Zahara adlı gezgin bir dervişin yazdığı "Aşk Şeriatı" romanını okumaya başlamasıyla hayatında

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

büyük değişiklikler olur. Modern kadın, bir iç aydınlanma süreciyle aşka inanmaya başlar ve postmodernleşen bir tipe dönüşür. İnternet vasıtasıyla A.Z. Zahara ile tanışır ve aralarında bir aşk vuku bulur. Fakat bu aşk romancının diliyle “Masum bir günahdır, masum bir kabahat.”(Aşk:185). Elif Şafak’ın diğer romanlarında olduğu gibi arketipsel sembolizm açısından (Namlı,2007) incelendiğinde kişinin kendi içindeki yolculuğunu bir tekke yaşantısı içindeki bir örnekten beslenme ile başlar. Tasavvuftaki olgunlaşma mertebeleri kullanılarak roman kahramanları bir “ülkü değer”e ulaşır.(Korkmaz,2002). Bu değer tasavvuftaki insan-ı kâmil tasvirinden farklı olarak dini argümanları kullanmaktan ziyade aşk, cinsiyet gibi dünyevi çeşitli alanlarda tamamlanır. Ve karakter postmodern bir yapıya bürünerek döngüsünü tamamlar.

Şekil 1(Namlı, 2007)

Elif Şafak’ın “Pinhan” romanında olgunlaşma, cinsiyet üzerinden yapılmışken, “Aşk” romanında aşk kavramı üzerinden bir aydınlanma söz konusudur. Romanın sonunda Ella

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Rubinstein'in Müslüman olmaması, Kâbe yerine Konya'ya gelişi, belirtilen ülkü değerini dini bir manada kullanılmadığının göstergesidir.

3.3 David Rubistein:

Ella Rubistein'in kocası olan David bir diş hekimidir. "Açık fikirli, kültürlü, modern, liberal demokrat bir baba"dır.(Aşk:21) Her ne kadar Ella "kültürel manada" Yahudi olduğunu belirtse de David de Yahudi'dir. Evlenmelerindeki ölçütlerden biri de David'in Yahudi oluşudur. David, yaşamını mantıksal sorumluluk dizgeleri üzerine kurmuş Ella'nın modern yönünün destekçisidir. David, Ella'nın dönüşümünden sonra bu dönüşümün karşısındaki karşıt güç olmaktadır. David modernizmi; değişime uğramış Ella da postmodern durumu ifade eden birer kahraman olur. Bu çatışma David'in karısını aldatması ve başka kadınlarla birlikte olması ile somut bir neden ile desteklenir. Ella, Aziz ile ilişkisini haklı bir gerekçeye bağlamaya çalışırken de bu bahaneye sığınır.

Modernizm (David) → →→→→→→→→ postmodernizm (Aziz)

Ella

3.4. Aziz Z. Zahara:

Roman paralel zamanda ilerleyen iki kurgudan oluşur. Biri üstkurmaca diyebileceğimiz "Aşk" diğeri ise Aziz'in yazdığı "Aşk Şeriatı"dir. "Aşk" romanının ana karakterlerinden biri Aziz'dir Aziz'in kendi romanındaki karşılığı Şems'tir. Şems Mevlânâ'nın dönüşümünü sağlayan güçken Aziz de Ella'nın dönüşümünü sağlar. Aziz'i postmodern bir karakter yapan metinlerarası bağlantıyı kuran kişi oluşudur. Karakter olarak da modernizmi reddeden bir yapıya sahiptir. Özgürlükçü, serseri ruhlu, gezgin bir kişiliğe sahiptir. O da arketipsel bir dönüşüm yaşar. Başlangıçta esrar bağımlısı Mekke ve Medine'nin fotoğraflarını çekip zengin olmayı düşleyen bir kişi iken sûfilerle tanışıp Baba Zaman Tekkesi'ndeki olgunlaşma sürecini tamamlar ve gezgin bir sûfi olur. Sûfi yaşam tarzı modern yaşam tarzının tüm olanaklarını reddeden bir yapıya sahiptir. Dolayısı ile modern yaşam olanaklarını algılayıp onu aşması Aziz'i modern sonrası bir karakter yapar.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

3.5. Şems:

Şems'in romandaki tasvirleri klasik bir Kalenderi veya Me-lami dervişi şeklindedir. Ve halk tarafından şöyle tanıtılmaktadır:

"Dinle imanla alakası olmayan bir kâfir, işi saygısızlığa küfre vardır bir serkeş. Başıbozuk bir derviş."(Aşk: 43)

Şems'in modern dünyadaki karşılığı ise şöyle tasvir edilir:

"Aklıma nedense deri pantolonlu, motosikletçi ceketli, uzun boylu, kara saçlı, kara bakışlı bir adam geldi. Bir de bu adamın omuzlarına gelen saçları olsa, gidonundan rengârenk şeritler sarkan parlak kırmızı bir Harley Davidson kullansa değme gitsin. Hayalindeki görüntüye gülümsemeden edemedi. Issız bir otobanda son sürat giden yakışıklı, seksi, gizemli bir sūfi motosikletçi! Şimdi yola çıkıp otostop yapsa, böyle bir adam onu terkisine atsa, ne müthiş şey olurdu ama(Aşk: 59)"

Tarihsel gerçekliği içinde Gölpınarlı esrar içmemesi dolayısı ile Şems-i Tebrizi'yi Kalenderiliğe daha yakın bulur. Romanda Şems, saçları ve kaşları kazınmış, kulağında küpe ve hayattan kopukluğu ile Kalenderi dervişi şeklinde ile çizilmiştir. Tıpkı Aziz gibi Şems de romanda bir dönüştürücü hüviyeti ile romanın dramatik geriliminin ve fikir çatışmalarının odaklandığı karakterdir. Yaşam tarzı ile modern reddeder. Düzen karşıtıdır. Modernden postmoderne bir köprü vazifesi görür. Mevlânâ'nın ve Fahîşe Çöl Gülü'nün değişimini sağlayan kişidir. Mutaassıpların karşısındaki aktif tek güçtür. Romanın sonunda öldürülmüş olması onu kahramanlaştırır ve kutsallaştırır. Menkıbelerde Şems'in akıbeti tam olarak belirtilmemişken romanda öldürüldüğü söylentisinin kurgusal olarak gerçekleştirilmesi onu "yüce birey" hüviyetine büründürür. Romanda Şems'in anlatıldığı bölümlerde de postmodern duruşu açıkça sezilir. Çünkü " başkaldıranlar bir yandan yerleşik değerlere karşı bir davranış içindeymiş görünümü sergilerken öte yandan söz konusu değerleri metinlerinde çekinmeksizin kullanmaktadırlar."(Ecevit:67). Şems'in romanda bu kadar öne çıkmasının nedeni bir bakıma yazarın sözcüsü olarak "Başkaldıran" olmanın avantajını kullanabilmesidir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

3.6 Mevlânâ:

Mevlânâ, roman kahramanı olarak çizilirken İslam âlemindeki saygınlığından ötürü hayatı üzerinde çok fazla oynanamamış bir karakterdir. Genel hatlarıyla yaşamı Eflakî'nin "Evliyaların Menkıbeleri" kitabına sadık kalınarak yazılmıştır. Fakat karakteri oluşturulurken Şems'in karşısında pasif, edilgen bir konuma oturtulmuş, bu da onu romanda başkişi olmaktan ziyade bir "norm karakter" konumuna getirmiştir.

Şems

Âlim Mevlânâ → → → → → → → → Şair Mevlânâ
(modern) (postmodern)

Mevlânâ romanda şu şekilde tanıtılmıştır. "Rumi önceleri hâkim çizgiye yakın duran bir din âlimi iken, alışlageldik din kurlarından çıkmaya cüret ederek adanmış bir gönül ehli, aşkın ateşli savunucusu, semanın yaratıcısı ve tutkulu bir şair oldu. İslam âleminin Shakspeare'i diye anılmasına yol açacak muazzam eserler bıraktı geriye. Derinlere kök salmış taassupların, önyargıların çağında; evrensel, kapsayıcı barışçıl bir maneviyatı savundu. Kapısını istisnasız her insana açık tuttu. Tıpkı o zamanlar olduğu gibi, bugün de nicelerinin "kâfirlerle savaşmak" olarak tanımladığı **zahiri** bir cihâddansa **batınî** bir cihat üzerinde durdu.

Mevlânâ'nın İslam âleminin Shakspeare'i olarak tanımlanması Batı referanslı bir tanımlama olması yönüyle Mevlânâ'nın İslam âlemindeki konumuyla örtüşmemektedir. Shakspeare'in şiirlerinin dini yönünün bulunmaması da bu karşılaştırmanın günümüzde karşılığını bulurken çeşitli anlam boşlukları oluşturmasına neden olmaktadır.

Mevlânâ'nın "Ne olursan ol yine gel." ifadesi de romanın içindeki diğer romana düşünsel bir bağlantı köprüsü hüviyetindedir.

" Men bende-i Kur'an'em /eğer can dârem,
Men hâk-ı reh-i Muhammed muhtarem
Eğer nakl küned cüzin kes ez güftarem
Bizarem ezü ve zan sühun bizarem ."
(Bu canım var oldukça ben Kur'an'a tutsağım,
Muhammed Mustafa'nın yolundaki toprağım,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Benden başkaca bir söz nakledenler olursa hem onu söyleyenden hem o sözden uzağım.)

Yukarıdaki şiir de Mevlana'nındır ve Mevleviliğin İslam şeriatına yakınlığını ve Bâtniliğe uzaklığını temsil eden bir ifadedir. Postmodern durumun agnostik felsefeyi önceleyen durumu dikkate alındığında dinler üstü bir aşkın daha çok ilgi çekeceği fikri ile "Ne olursan ol yine gel" ifadesine dikkat çekilmiştir. "Ne olursan ol yine gel." ifadesi de tüm dinleri evrensel bir noktada birleştirebilecek bir anlayışa çağrı olarak yansıtılmıştır. Oysa çağırılan bölge İslam kurallarının dışında bir bölge değildir. Bu tek yönlü yansıtılış biçimi, şeraitle tarikat kavramlarının yansıtılırken eşitlenmediğinin göstergesidir

Mevlânâ romanda dönüşüm yaşayan karakterlerden biridir. Şems ile tanışmadan önce hâkim düzene tabi, dinin sadece zahiri yönünü çok iyi kavramış aşktan habersiz bir karakter olarak çizilmişken Şems'ten sonra şair ve âşık olarak tanımlanmıştır. Bu âşık portresi içinde her iki tarafın birbirinde yok olması tasavvufi-menkıbevi hikâyede mevzu bahisken romanda sadece Mevlânâ Şems'te yok olmuş Şems'in karakterinde herhangi bir değişiklik olmamıştır. Şems'i korumak için kitaplarını unutan, ailesi ile ilgilenmeyen, hatta oğlu Alaeddin'e fiziksel şiddet uygulamaya yeltenen, meyhaneye gidip şarap alan, hatta Kur'an'ın hükümlerine karşı gelip şarap içmeyi göz alan Mevlânâ imgesi şeriat kurallarını çok iyi bilen Mevlânâ algısı ile örtüşmemektedir.

Sonuç olarak Mevlânâ'nın tarihi gerçeklik içinde oluşmuş portresi menkıbelerden yararlanılarak yeniden çizilmiştir. Oluşturulan karakterle dinler arası, hümanist, pasif bir Mevlânâ figürü yaratılmıştır. Bu figür de eserlerinden hareketle tanımlanabilecek Mevlânâ ile ciddi farklılıklar içermektedir.

3.7. Mutaassıplar:

Romandaki modern-postmodern çatışması mutaassıp-sûfî çatışması ile paralel olarak sunulur. Sûfîler masum ve zulüm gören, yerleşik siyasi düzende dışlanmış tipler olarak çizilir. Mutaassıplar ise kadı, medrese hocası, asker gibi daha çok devlet görevlileri olarak sunulmuşlardır. Bu da modernizm karşısında bazen anarşist bir tavır çizen, düzen karşıtı postmodernizmin romanda sûfîler ve dervişlerle tanımlanmasını sağlamıştır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Mutaassıpların Şems'i öldürmeleri de okuyucuda şeriata, düzene karşıt bir tepki geliştirmek gerektiği hissini sunmaktadır. Mutaassıp karakterlerin hepsi (Bağdat Kadısı, Medrese Hocası, Alaaddin, Baybars...) kötü tipler olarak çizilmiştir. Şems'i öldüren grubun kendilerine "İmanın Bekçileri" adını vermiş olması mutaassıpların roman kurgusunda sûfilerin karşısındaki güç olarak tanımlandığının göstergesidir.

3.8 Sarhoş Süleyman:

Sarhoş Süleyman tipi devrin Müslümanlarını ve bu insanların hoşgörüsüzlüğünü belirtmek üzere oluşturulmuş bir tiptir. Süleyman, Müslüman olmasına rağmen şarap içmektedir. Bu durum da Konyalıların Süleyman'a tepki göstermesine neden olmaktadır. Hatta Baybars karakteri tarafında içkili olduğu için şiddete maruz kalmıştır. Süleyman içki içmesine rağmen -dinin zahiri kurallarına uymamasına rağmen- iyi bir karakter olarak çizilmiştir. Bu da iyi insan olmanın dinin zahiri kurallarına uymakla ilgili bir durum olmadığını gösterir nitelikte bir algı yaratmaktadır.

"Konya'nın Yahudi mahallesinde, bir Hıristiyan'ın meyhanesinde her inançtan her mizaçtan biz cümle serkeşler kadehlerimizi kaldırdık..... tüm kusurlarımıza rağmen Allah'ın bizi affettiğiniYüreğimizde hissettik(Aşk:167)

Romandaki karakterlerin postmodernizmle ilişkisi KORA şemasıyla ifade edilebilir.(Korkmaz, 2002)

	Ülkü Değer (postmodern)	Karşıt Değer (modern)
Kişi düzeyinde	a) Aziz Z. Zahara b) Şems-i Tebrizî c) Ella Rubistein (Kimya) d) Mevlânâ e) Sarhoş f) Fahişe Çöl gülü	a) David Rubenstein b) Baybars c) Kerra d) Zahiri Görüşlüler e) Halk- Mutaassıplar f) Hünsa

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Kavram düzeyinde	a) Bâtnilik b) Esneklik c) Yorum (te'vil) d) Aşk e) Sarhoşluk, Dans	a) Şeriat b) Devlet düzeni c) Dini kurallar d) Mantık e) Zahiri ibadetler
------------------	---	---

4. Metinlerarasılık (intertextuality) , Dinlerarasılık ve Piyasa :

“Metinlerarasılık metinlerin anlamının başka metinler tarafından şekillendirilmesidir. Bir yazarın önceki bir metni ödünç alması ve dönüştürmesi için kullanılabilirdiği gibi bir metni okuyan bir okurun bir başka metne başvurması için de kullanılabilir. “Metinlerarasılık” kavramının kendisi de postyapısalcı Julia Kristeva tarafından 1966 yılında bulunmasından bu yana pek çok kez ödünç alınmış ve dönüştürülmüştür. “Temelde gökkubbenin altında söylenmemiş söz yoktur.” felsefesinden hareketle her metinde bir başka metine gönderme yapma zorunluluğunu kast eden bir yaklaşımdır. Metinlerarası, özellikle 1960'lı yıllardan sonra yazılan ve postmodern olarak adlandırılan Yeni Roman temsilcilerinin (Butor, Simon, Robbe-Grillet, Sarraute) romanlarında geniş bir uygulama alanı bulur. Gerçekten de düzgü düzeyinde, metinlerarasılık, postmodern romanı belirleyen en önemli özellik durumuna gelir. Metinlerarası göndergelere, yani ayrışik sözcelere çok yer verilen postmodern yapıtlar, çeşitli yazınsal türlerin bir kesişme yeri de olurlar; yani aynı söylem içerisinde özyaşamöyküsü, roman yazısı, yazınsal eleştiri; tarihsel, ruhbilimsel, bilimsel vb. söylemlere de yer verilir.(Aktulum,1999).”

Romanda birçok metinle doğrudan ilişki bulunmakla beraber romanın temel kurgusu da kurmaca olmaktan ziyade Ahmet Eflaki'nin “Ariflerin Menkıbeleri” kitabının yeniden yorumlanması üzerine bina edilmiştir. Bunun dışında Kur'an-ı Kerim, Mantık-ut Tayr, Bostan ve Gülistan, Mesnevi gibi birçok metinle iç içe bir anlatım vardır. Bu postmodernizmin, daha önceden başka yazarlarca üretilmiş metinlerden yola çıkıp parodi/pastiş düzleminde yansıtma tekniğine uygun bir tavidir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

5. Çoğulculuk

Çoğulculuk Postmodernizmin yaşamda ve sanatta ana eğilimidir. Akıl, düşün, bilim ve ezoteriğin, teknoloji ve mitosun, burjuva bir dünya görüşü ile toplum dışı bir marjinalliğin yan yana ve eş zamanlı ver olduğu yaşam biçimi (Ecevit 2009,66) olarak tanımlanan çoğulculuğun bahsedilen özelliklerinin tümünü "Aşk" romanında izlenebilir. Yazar, sufiligi bir çeşit İslam ezoterizmi olarak sunmaktadır. Eş zamanlı olarak ilerleyen günümüz dünyası ve Moğol istilası sonrası Anadolu'nun durumu teknoloji ve İslam mitolojisini harmanlamaktadır. Romanda Selçuklu sistemine bağlı olarak gelişen ve şariat olarak simgelenen değer burjuvayı temsil ederken, Şems'in temsil ettiği Melamilik, Kalendarilik gibi tarikatler ise marjinalliği temsil eder niteliktedir.

İnsanın başa çıkamayacağı koşulları kabullenişinde mistik bir tonlamanın izini sürmesi, değiştiremeyeceği yaşam koşullarını ve ölümü yazgı ile koşutlayan insanın metafizik bir dizgenin gücüne boyun eğişinden, onu olduğu gibi kabullenişinden izler taşıyan(Ecevit 2009,66)Ella Rubistein'in durumu da çoğulculuk düşüncesini yansıtır niteliktedir. Çoğulculuğun bir başka yönü olan demokratiklik eğilimi romanda her çeşit düşünceye hoşgörü ile bakılan bir evren hayalini karşılar niteliktedir. Zaten çoğulculuk farklılıkların yan yana geldiği eklektik bir yapının adıdır.

6. Üstkurmaca:

Üstkurmaca salt bir yazarın kurgusal buluşu olmayıp bir edebiyat anlayışının kendini dile getirme biçimidir. Nasıl zaman-dizinsel öyküleme, geleneksel edebiyatın ana kurgu ögesi ise üstkurmaca düzeminde öykülemek de postmodern anlatının ana ögesidir. Çoğulculuğun bir uzantısı olarak Bahtin'in diyalogsallaştırma/ karnavallaştırma ve Derrida'nın yapıbozumculuk görüşü içinde yoruma açıktır "Aşk" romanı. Romanda Tarih de kendi gerçekliği olmaktan çıkmış bir tür "pop-tarih"(Ecevit 2009,72) dönüşmüştür.

"Aşk" ta yazar üst kurmacayı yarattığı karnaval ortamı içinde, karşıtlıklardan üst- hiyerarşiye sahip olanın üstünlüğünü

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

elinden alır. Romanda tüm karşıtlıklar eşzamanlı bir ortamda huzurlu bir birliktelik(Ecevit 2009,73) sergiler.

Geleneksel anlatının ağaçlardan/çayırlardan oluşan doğasının yerine harflerden, sözcüklerden, kitaplardan oluşan bir yeni bir dünya yer alır üst kurmaca metinlerinde. Bu yazı evreninin odağında Hamletler, Machbethler, Don Kişotlar kol gezmektedir. “Aşk”ta da temel kahramanların hepsi daha önceden tarihsel olarak ya da bir metin içinde yaşam bulmuş kişilerdir. Bu kişiler daha önceki kurgunun ya da tarihsel gerçeğin omurgası üzerinden yeniden bina edilerek yazarın ve okuyucunun zihninde yeniden anlam bulma çabası içinde gözüktürler. Edebiyat oyun olarak gören bir anlayış içinde özne-nesne, yaşam kurmaca iç içe geçer romanda. Bir nevi romanın içindeki “Aşk Şeriatı” romanıyla anlatılacak bir şey kalmadığı için edebiyatın kendisini anlatması söz konusudur.

Sonuç ve Değerlendirme:

Türk romanı, Tanzimat’tan bu yana gelişen roman anlayışını kendi kültürel-tarihi geçmişi ile barıştırarak modern roman piyasasına girebileceğini fark etmiştir. Bu fark edişte özellikle modernizm sonrası Umberto Eco, Amin Maalouf, Marlo Morgan, Orhan Pamuk gibi yazarların pop- tarihi/mistik ve “popüler” romanlarının piyasada “bestseller” olarak büyük başarı kazanmalarının büyük etkisi olduğu düşünülmelidir. Popüler romanın günümüzde çok satılan roman olarak düşünülmesi, postmodern yazarlarda tüm dünya okuyucusuna yönelmek ve piyasa içine girmek ve daha çok kitap satabilmek gibi kaygılar oluşturmaktadır. Bu da romanın aynı zamanda değişim değeri olan bir “mal” olarak algılanabilmesine kapı aralamıştır. Bu durum postmodernizmin ruhuna aykırı bir durum değildir. Romancıların kapak tasarımlarını önemsemeleri, reklamlardan yararlanmaları, televizyon programlarına çıkmaları, çeşitli dil oyunları ile okuyucuyu merak duygusuyla piyasalara çekmeleri postmodernizmin başat öğeleri olarak kabul edilir. Kitabın kapağının erkekler için ayrı kadınlar için ayrı basılmış olması, ön kapağın iç yüzünde Elif Şafak’ın roman için yaptırdığı afiş çalışması, George Perec’in piyasa da oldukça dikkat çeken hiç “E”

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

harfi kullanmadan yazdığı romanından mülhem tüm bölümlerin mesnevi'nin de ilk harfi olan "b" ile başlaması oldukça başarılı bir piyasa çalışmasının göstergeleridir. Nitekim bu çalışmalar ürününü vermiş ve "Aşk" da bestseller konumuna ulaşmıştır. Yakın zamanda birçok farklı dile de çevrilecektir. Dinler arası diyalogun bu kadar popüler olduğu bir dönemde Mevlânâ felsefesinin bu anlayışa uygunluğu üzerinden romancı, tüm dünyayı kucaklayan bir okuyucusu kitlesine ulaşma konusunda başarılı olmuştur.

Piyasa şartlarının bu kadar önemsendiği bir dünyada, doğu romancıları batı dünyasının bunalımını anlatmaktansa kendi tarihi/mitolojik değerlerini postmodernize ederek yeniden yaratmasına bir kapı açmıştır.

Sonuç olarak Mevlânâ ve Şems'in menkıbeleşmiş hikâyesi postmodern imkânlar sonuna kadar kullanılarak başarılı bir şekilde "piyasa" ya girmiştir. Evrensel piyasa şartları düşünülerek yumuşatılmış bir anlayışla yansıtılan hikâye, bir şekilde Mevlânâ düşüncesinin sadeleştirilmiş halidir. Bu noktada esas Mevlânâ felsefesi ile "yumuşatılmış" Mevlânâ figürü arasındaki farklara dikkat çekilmesi gereklidir. Postmodern anlayışla tarihi-dini anlatıların romanlaştırılması, romancıya büyük bir sorumluluk yüklemektedir. Bu yönüyle sadece yazarın zihninde oluşan bir kurgu oluşturmak, tarihi-menkıbevi bir olay üzerine bina edilmiş bir roman oluşturmaktan daha kolaydır. Elif Şafak'ın "Aşk" romanına getirilen eleştiriler bu bağlamda düşünülmelidir.

KAYNAKÇA

- AKTULUM, Kubilay (1999), "Metinlerarası İlişkiler", *Ankara, Öteki Yayınevi*.
- ALICI, Mustafa (2005), "Dinler Tarihi'nde Çağdaş Metodolojik Problemler", *İslâmî İlimlerde Metodoloji (Usûl) Mes'elesi, Cilt II, (1299- 1366), İstanbul, 2005*.
- BELL, Catherine (1996), "Modernism and Postmodernism in the Study of Religion", *Religious Studies Review, S: 22, s:179-180*.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

- CÜNDİOĞLU, Düccane "Aklın Kaleminden Kırk Kurallı Aşk", Yeni Şafak. 30 Ağustos Pazar 2010.
- CÜNDİOĞLU, Düccane "Mevlânâ ve Şems ve Aşk", Yeni Şafak. 29 Ağustos Cumartesi 2010
- ECEVİT, Yıldız (2009), "Türk Romanında Postmodernist Açılımlar", İstanbul, İletişim Yay.
- ENNEDVİ, Abd-el Bari (1974), "Tasavvuf ve Hayat", Çev.: Mustafa Ateş, Ankara, İrfan Matbaası.
- FEATHERSTONE, Mike (2005), "Postmodernizm ve Tüketim Kültürü", İstanbul, Çev.: Mehmet Küçük, Ayrıntı Yay.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki (1985), "100 Soruda Tasavvuf", İstanbul, Gerçek Yayınevi.
- HALL S. - JACQUES M. (1995), "Yeni Zamanlar", Çev.: Abdullah Yılmaz, İstanbul, Ayrıntı Yay.
- IRWIN, William (2004), "Against Intertextuality", Philosophy and Literature, v:28, Number 2., s.248
- KABAKLI, Ahmet (1979), "Mevlânâ", İstanbul, Toker Yay.
- KARAKOÇ, Sezai (2006), "Mevlânâ", İstanbul, Diriliş Yay.
- KÖPRÜLÜ, Fuat (2003), "Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar", İstanbul, Akçağ Yay.
- KING, Ursula (1995), "A Question of Identity: Women Scholars and Study of Religion", "Religion and Gender", Oxford, s. 219-244.
- KORKMAZ, Ramazan (2002), "Romanda Dramatik Aksiyonu Sağlayan Değerlerin Görüntü Seviyeleri Üzerine Bazı Öneriler", Scholarly Dept and Accuracy, Ankara, Grafiker Yay., s. 273.
- KUMAR, Krishan (1999), "Sanayi Sonrası Topumlardan Postmodern Topluma Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları", Çev.: M. Küçük, Ankara, Dost Kitabevi.
- NAMLI, Taner (2007), "Arketipsel Sembolizm Açısından Elif Şafak'ın Pinhan Romanının İncelenmesi", Turkish Studies

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic Volume 2/4. s.1211-1229

OCAK, Ahmet Yaşar(1992), "Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal
Sufilik: Kalenderiler", Ankara. Türk Tarih Kurumu Yay.

ÖZCAN, Tarık (2000), "Romanda Sosyal Ortam", F.Ü. Sosyal Bi-
limler Dergisi, , C. 10, s. 2-10.

ÖZDEMİR, Gülseren (2008), "Postmodern Bir Edebiyatın
Postmodern Bir Eleştirisi", Çukurova Üniversitesi
Tükoloji Araştırmaları Merkezi, Çukurova Üniversitesi,
<http://turkoloji.cu.edu.tr> (SGT: 25,05,2010)

ŞAFAK, Elif (2009), "Aşk", İstanbul, Doğan Kitap.

WOLFART, Johannes C. (2000), "Postmodernism", Guide to the
Study of Religion, ed. Willi Braun- Russell T.
McCutcheon, London-New York, s. 382-383.

YAZIR, Elmalılı Hamdi (1999), "Kur'ân-ı Kerim ve Yüce Meali",
İstanbul, Merve Yay.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*